

סֵפֶר

שיח שרפי קדש

ספורים נפלאים, שיחות קודש, אמרות טהורות,
הנהגות ישרות, מנהגים והליכות
נובעים ממקור מים חיים, נחל נבע מקור חכמה
הוא אדונינו מורנו ורבינו, צדיק יסוד העולם, אור ישראל וקדושו
רבינו **נחמן מברסלב** זיע"א

ואחריו יאיר נתיב, תלמידו הגדול, גאון עזנו ותפארתנו
מורנו הרב רבי **נתן מברסלב** זיע"א
תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם מדור לדור

דברות קדש שנמסרו מפה לאזן בין החסידים בדורות הקודמים
ולא באו בכתובים עד הנה
נשמעו לדור אחרון מזקן אנשי שלומנו, פה מפיק מרגליות
הלא הוא פאר חבורתנו, הרב החסיד
רבי **לוי יצחק בנדר** זכרוננו לברכה

כלם נקבצו באו לה, נלקטו ונכתבו, חברו ונסדרו בעמל רב וביגיעה עצומה
על ידי איש חיל רב פעלים מקבצאל
הרה"ח רבי **אברהם נחמן שמחה וייצהנדלר** זכרוננו לברכה
ובאו על ידו לראשונה לבית הדפוס בשנת תשמ"ח

ועתה יוצא לאור על פי רצונו ובקשתו בפנים חדשות, ערוך ומסדר בסדר חדש,
בתוספת שיחות ומאמרים רבים שלא באו לדפוס מעולם, בהגהה מדקת ומדקדקת,
עם תוספת ציונים ומראי מקומות לאלפים על ידי בני הרב המחבר ז"ל

בהוצאת

אגדת משך הנחל להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסלב זיע"א
פה עיר הקדש ירושלים ת"ו, בחדש אייר שנת 'שפת' אמת תמוז לעד

נסיעתו לזאסלאב

ניסן תקס"ז - אחרי שבועות תקס"ז

[ראה להלן חלק ג' סימנים תרי"ג תתי"ד תרל"ז תרל"ט]

פג

בעת שחלתה הרבנית זוגתו של רבנו, רצה רבנו שתסע לקהלת קדש אוסטריה לקבל רפואות אצל הדאקטור גארדע (יש אומרים שהיה גר צדק, ויש אומרים שהיה בעל תשובה), רופאו של הרב המגיד הגדול ממעזריטש ו"ל שהיה דר שם", אולם היא כשבאה לאוסטריה לא רצתה להתרפא אצלו, ואמרה שטוב לפניה להתרפא בקהלת קדש זאסלאב, כי יש שם דאקטורים גדולים, וגם יש לה שם בני משפחה שהיו דרים שם¹, והכרח רבנו לנסוע עמה לזאסלאב; וכאו לזאסלאב סמוך מאד לחג הפסח תקס"ז, ושם נסתלקה ונפטר אחר כך בערב שבועות²:

פד

כשישהה רבנו בחג השבועות שנת תקס"ז בעיר זאסלאב, צוה אז לאנשי שלומנו שלא ירים איש את רגלו לבוא אליו פדרפם בכל

א. רבי אהרן גארדיא שהיה רופאו של קיסר פרוסיה התקרר ליהדות על ידי המגיד ממעזריטש והפך להיות אחד מתלמידיו, והתעסק ברפואת רגלו של המגיד. נלב"ע כ"ו אדר ב' תק"ע, ומנוחתו כבוד באוסטריה; [מובא על רבי אהרן שהיה מתנגד לרופאים ולרפואות, אלא שלא נמנע מלעזור לחולים שפנו אליו].

ב. ראה בחיי מוהר"ן סימן ק"ה: "חותנו [של רבינו] היה איש נכבד מאוד ומיוחס, מקור חוצבו היה בזאסלאב".

ג. כמובא בחיי מוהר"ן סימן קנ"ג וב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן י"ט.

שנה', אולם מורנו רבי נפתלי שיידע שפאמט רצון רבנו הוא שיבואו אליו הלך וכתב מכתבים לכל המקומות שפזורים בהם אנשי שלומנו, וזרז אותם שאף על פי כן יסעו וילכו לרבנו לקהלת קדש זאסלאב; ואכן פאו ונתקבצו שם רבים מאנשי שלומנו עוד קדם לחג השבועות, והיתה אז התקרבות מיוחדת בין רבנו הקדוש ובין תלמידיו, יותר משאר השנים - "ס'איז געווען אזא מין התקרבות, מערער פון אלע יארן".

ד. ראה בימי מוהרנ"ת חלק א' סימן כ': "הנה דרכנו היתה לנסוע אליו תמיד על חג השבועות, ורבינו ז"ל הבין שיצטרך להתעכב בקהילת קודש זאסלאב גם בחג השבועות, וכתב לנו איגרות שלא ירים אחד מאיתנו את רגלו לבוא אליו על שבועות - ('א שארפער לשון: מען זאל זיך ניט דערנאנגן קומען אויף שבועות! רל"י), אבל רבי נפתלי נרו יאיר מנעמרוב שהיה פה בכל פעם וראה את האיגרת פה קודם לכל אנשי שלומנו, עמד וכתב לי ולכמה מאנשי שלומנו וזירז אותנו שאף על פי כן ניסע ונלך לרבינו ז"ל לקהילת קודש זאסלאב - ('רבי נפתלי האט געשריבן צו אלע אונזערע מענטשן אז יעדער איינער זאל פארן! רל"י); וכן עשו פה ברסלב ואנשי נעמרוב וטעפליק ודאשיב וכו', ונסעו לזאסלאב על שבועות".

ה. וראה בעניין זה בחיי מוהר"ן סימן ת"ו: "וכן הוא נוהג לדורות, שכששואלין להרב והמנהיג על דבר שיש בו כעין מסירת נפש - צריך להשיב 'לאו', אף על פי שבאמת לאמיתו רצונו שימסור נפשו וישבר כל המניעות, על כן מי שרוצה להתקרב ולשבר המניעות באמת לאמיתו צריך לזהר מאוד לבלי לשאול אותו בזה כלל; ועוד תבין עניין זה במקומות אחרים שמדברים מעניינים כאלה, והבן מאוד". (רל"י); וראה גם 'חיי מוהר"ן' סימן של"ו בעניין שבועות הנ"ל בזאסלאב, ושם בסימן של"ז: "קודם שבועות הנ"ל [תקס"ז] עמדו לפניו אנשי זאסלאב וסיפרו לפניו מעשיר אחד שנתן מעות הרבה להרב הקדוש רבי ברוך ז"ל; ועמד אז לפניו גם כן איש אחד מנעמרוב, והיה עני גדול. ענה רבינו ז"ל ואמר להם: 'העני הזה נתן לי יותר מזה כפי בחינתו ומדרגתו'; כי הוא היה מפרנס עצמו ממלמדות, וכאשר שמע בימי הפסח הקדושים (שאז זמן שכירות מלמדים) שרבינו ז"ל הוא בזאסלאב, ומי יודע, אולי יתעכב שם עד אחר שבועות, ואם ישכיר את עצמו למלמד לא יוכל להיות אצלו על שבועות מחמת ביטול התלמידים זמן רב (כי המרחק מנעמרוב לזאסלאב רב מאוד, ויהיה עליו להיעדר משך חודש שלם בהליכתו וחודש נוסף בחזרתו) - ועל כן לא רצה להשכיר עצמו למלמד, וישב כל הקיץ הנ"ל בלי שום עסק ופרנסה; 'נמצא שהתנדב לבו בשביל התקרבותו אלי יותר מהעשיר הנ"ל" - "זאסלאב איז זייער ווייט פון נעמרוב, ער דארף גיין אַ חודש צייט אהין און אַ חודש צייט צוריק פון זאסלאב; האט ער זיך דעם זומער גישט געמאכט קיין מלומדות, האט ער זיך דאך אַוועק געגעבן אינגאנצן פאר מיר, געבט ער מיר מערער". (רל"י).

רַבְּנּוּ שֶׁהָיָה שָׁם בְּזֹאסְלָאב בְּבֵית כְּנֶסֶת קָטָן שֶׁהָיָה שִׁיף לְהַחֲיִטִּים שְׂפָעִיר, וְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הִתְפַּלְּלוּ כְּדָרְכָם וְצָעְקוּ לֵה' יִתְבַּרְךָ בְּהִתְעוֹרְרוֹת וּבְהִתְלַהְבוֹת, בְּפָרֵט בְּבִרְכַּת סְפִירַת הָעֶמֶר וְכו', וּבְכָל יוֹם בָּאוּ עוֹד וְעוֹד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ לְשִׁהוֹת עִם רַבְּנּוּ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, וְהָיוּ צוֹעְקִים וּמְרַעִישִׁים יוֹתֵר בְּתַפְלָתָם. וּבָא שֹׁמֵשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁשֹּׁמֵשׁ שָׁם גַּם אֶת רַבְּנּוּ, וְלֹא יָדַע שֶׁאֲנָשִׁים אֵלּוּ הֵם מֵאֲנָשֵׁי רַבְּנּוּ, וְנִכְנַס לְרַבְּנּוּ לְהִתְאוּנֵן לְפָנָיו וְ"ל עַל שֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אֲנָשִׁים 'מְשֻׁגְעִים' (כִּי כֵן הָיוּ נִדְמִים בְּעֵינָיו) שֶׁצוֹעְקִים וּמְרַעִישִׁים כָּל כָּף בְּתַפְלָתָם, וּמְאַרְכִּים בְּסְפִירָה עַד שֶׁאֵינוּ יְכוֹל לְנַעַל אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת כְּדָרְכוּ - ('ס'אִיז גְּעֻקוֹמֵעֵן עֶפְעֵס מְעֻטְשֵׁן מְשֻׁגְעִים, זֵי הַאֲלָטָן אֵין אֵיִן שְׂרִיֵּעֵן אֹון שְׂרִיֵּעֵן, אֹון לְאִזֵּן נִיט צוּמֵאכֵן דִּי שׁוּל'); וְלֹא הָשִׁיב לוֹ רַבְּנּוּ דְבָר, רַק חִיָּךְ קָצַת.

וּמִיּוֹם לְיוֹם בָּאוּ עוֹד אֲנָשִׁים וְצָעְקוּ וְהִפְרִיעוּ לוֹ יוֹתֵר, וְהִשְׁמַשׁ כְּבָר לֹא יְכוֹל הָיָה לְסַבֵּל זֹאת, וּבָא שׁוֹב וְשׁוֹב לְרַבְּנּוּ אֹודוֹת הָאֲנָשִׁים הַ'מְשֻׁגְעִים' כְּנ"ל - ('נְוֵאס אִיז דָּאס? אֵיךְ קָעֵן דָּאךְ נִישְׁט אױסְהַאָלְטֵן!') - 'מָה זֹאת? הָרִי אֵינְנִי יְכוֹל לְסַבֵּל זֹאת!'), וְשׁוֹב לֹא הָשִׁיבוּ רַבְּנּוּ דְבָר;

ו. ראה 'עלים לתרופה' ב'מכתבי רבינו', מכתב מיום ה' אמור שנת תקס"ז: "וכשתשלחו לי איגרת תשלחו לקהילה קדושה זאסלאב, לבית הרב דחייטים וכו"; גם בזמננו היו לכל בעלי המלאכות באומאן בתי כנסת משלהם: חייטים, סנדלרים, סבלים, רופאים וכיוצא בזה. לרופאים היה בית כנסת עשיר ומפואר. (רל"י).

ז. "אז דער רבי איז געווען דארטן, איז אנגעקומען מענטשן אויף שבועות אביסל פריער, אן ארימאן קומט פריער, ער גייט דאך ממילא צופוס, ס'איז געווען אזעלכע וואס זענען געגאנגען צופוס עטליכע וואכן אנקומען צום רבי'ן, ארימעלייט וואס האבן נישט געהאט אויף הוצאות" - "כשרבינו היה שם כבר באו אנשים על שבועות קצת קודם, עני מגיע מוקדם, הוא הרי הולך ממילא ברגל, היו כאלו שהלכו כמה שבועות רגלי בכדי להגיע לרבינו, עניים כאלו שלא היה להם כדי הוצאות הנסיעה". (רל"י).

ח. וראה ב'חיי מוהר"ן' סימן ע"ח: "זמזה הבננו מיד שהוא רוצה להחזיר העטרה ליושנה, שיחזרו להתעורר להתפלל בכוונה והתלהבות ובכוח גדול וכו'; כי בתחילת ימי רבינו הקדוש כבר התחילו החסידים להתקרב וכו', והוא ז"ל יגע וטרח הרבה לתקן כל זה וכו'", עיין שם.

וְכֵן הָיָה גַם אַחַר כֶּךָ, בְּעֵת שֶׁנִּתְקַבְּצוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְאַמִּירַת סְפִירַת הָעֶמֶק בְּלִילָה הָאַחֲרוֹן קִדְּם שָׁבוּעוֹת בְּקוֹלוֹת וְצַעְקוֹת נוֹרְאוֹת שֶׁלֹּא הָיָה הַשֶּׁמֶשׁ יְכוּל לְסַבֵּל זֹאת כַּנִּלְ"ט. אָךְ אַחַר כֶּךָ כְּשֶׁהִגִּיעַ שָׁבוּעוֹת, וְרָאָה שֶׁרַבְּנוּ מְקַרְבָּם - אִז הִבִּין הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהֵם מְאַנְשָׁיו, וְהִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד מְאֹד בְּעֲצָמוֹ עַל שֶׁהִתְאוּנָן לִפְנֵי רַבְּנוּ ז"ל עַל אַנְשָׁיו:

פּה

לְמוֹהֲרַנְ"ת הָיָה אִז מְנִיעוֹת עֲצוּמוֹת בְּלִי שְׁעוֹר בְּמִבְּאֵר בְּיָמֵי מוֹהֲרַנְ"ת (ח"א סי' כ'), וְעֲצָם הַיִּסּוּרִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בְּבֵית חוֹתְנוֹ

כי כבר בימי רבינו ז"ל היתה נחשבת עבודה זו של צעקה בעת התפילה לדבר משונה שה'עולם' לא רצה לידע ממנו ולסבלו. (רל"י); וראה עוד להלן חלק ב' סימנים ק"ח ק"ט; ובחלק ג' סימן צ"ד: "רבינו הקדוש אמר: 'א יונגערמאן דארף שרייען און שרייען און שרייען צו דעם אויבערשטן' - 'אברך צריך לצעוק ולצעוק ולצעוק לה' יתברך'".

ט. ראה להלן חלק ב' סימן שצ"ה מגודל הפחד ויראת ה' ששררו בליל הספירה האחרונה בעיר ברסלב אצל מוהרנ"ת.

י. זה הלשון שם: "היתה דעתי חלוקה מאוד מאוד בעניין הנסיעה אליו לקהילת קודש זאסלאב, כי היו לי מניעות עצומות בלי שיעור, וידעתי שרבינו ז"ל כתב שלא לבוא אליו, על כן הלך ליבי הנה והנה איך להתנהג; ובחסדו הגדול והנורא התגבר החשק על המניעה, ונתגברתי ונסעתי לברסלב לנסוע משם לזאסלאב. ועוצם הייסורים והמניעות שהיו לי בבית חותני בנסיעה זאת אי אפשר לבאר, כי חותני ז"ל היה אז בביתו, והיה גדול וחשוב ויקר שם מאוד מאוד, ונאספו אליו מכמה עיירות בעסקי משפט, וגם היה מוכן לנסוע אחר שבועות עם אשתו לקהילת קרעמיניץ להנהיג הרבנות שם ורצה להשאיר אותי בכאן במאהלוב על מקומו; ואני באתי פתאום לביתי והתחלתי להכין עצמי לנסוע לברסלב כנ"ל, ועמדו כולם משתוממים, וזוגתי התחילה לבכות מיד, כי כבר ידעה שלא תוכל למנוע אותי בשום אופן. ואני הלכתי לקבל רשות מחותני ז"ל, והקפיד עלי מאוד, ורצה למנוע אותי הוא וזוגתו - היא חמותי; אבל אני לא השגחתי על דבריהם כלל, והלכתי מהם וקיבלתי חפצים שלי, ונסעתי משם. וגם לא היה לי על הוצאות כלל, והזמין לי השם יתברך ברגע קלה שני אנשים שהלוו לי על הוצאות קצת, וגם הזמין לי ברחמי עגלה מנעמרוב שהיתה צריכה לחזור ביום זה לביתה, והכל היה פתאום בשעה אחת, והייתי אז טרוד ונחפז מאוד, כי הזמן היה סמוך מאוד לשבועות, ואני הייתי מוכרח לנסוע מקודם לברסלב כדי להתחבר עם אנשי

שלומנו לנסוע עימם יחד לזאסלאב. והנה גודל חלוקת העצה שהיתה לי אז ועוצם המניעות והייסורים שהיה לי אז בעניין נסיעה זאת אי אפשר לבאר, והשם יתברך עזרני לשבר כל המניעות, ובשעה אחת נגמר בדעתי לנסוע בעת שהיה הזמן קצר מאוד לעסוק בנסיעה הזאת, אבל השם יתברך הזמין לי מיד עגלה ומעות על הוצאות קצת, כי תיכף כשנתחזקתי בדעתי לנסוע בוודאי ויעבור עלי מה - תיכף סייעני השם יתברך והזמין לי צרכי נסיעתי; כי כן דרכו יתברך תמיד, כי הבא ליטהר מסייעין לו (ראה שבת קד.), וכל המניעות הם רק מניעות המות, ואף על פי שנדמה להאדם שיש לו מניעות גדולות באמת שאי אפשר לשברם - אף על פי כן באמת כולם הם רק מניעות המות, ואם יגביר החשק והרצון כראוי ויכסוף באמת לגמור הדבר שבקדושה בוודאי ישבר כל המניעות וכו' [כמבואר אצלנו במקום אחר (ליקוטי קמא סימן סו)]; אבל אני בעניי ראיתי זאת בעיני כמה פעמים בלי שיעור. ונסעתי עם העגלה שהלכה לנעמרוב, ויצאתי ממאהלוב ביום חמישי בערך שתי שעות ויותר אחר חצות היום, ואני הבנתי שאני מוכרח להיות בברסלב על אותו השבת, כי ידעתי שתיכף אחר שבת יסעו כל החברים מפה לזאסלאב, והייתי חושב בדעתי איך להתנהג, כי העגלה הלכה לנעמרוב, ומי יודע אם אוכל להגיע ביום ששי לנעמרוב בעוד היום גדול שאוכל לנסוע עוד מנעמרוב לפה ברסלב על שבת, וגם יהיו לי ייסורים מאבי נרו יאיר שאינו מסכים גם כן על עניין נסיעתי זאת, מכל שכן כשאבוא פתאום בערב שבת אחר חצות וארצה ליסוע מביתו תיכף - בוודאי יקפיד עלי; על כן הייתי מתגעגע מאוד שהבעל עגלה ימהר ויחיש מסעיהו באופן שאוכל לבוא בעוד היום גדול סמוך לנעמרוב, באופן שאוכל לחפש אחר איזה עגלה בדרך שתסע עמי לברסלב, כי סמוך לנעמרוב יכולים לעקם הדרך לקהילת ברסלב, כדי שלא אצטרך כלל להיות בנעמרוב. אבל תיכף בנסעי ממאהלוב התחילו שוב המניעות שיש בשעת הנסיעה בעצמה, כאשר מתנהג עימנו על פי הרוב, שיש הרבה מניעות קודם שמתחילין לנסוע, ואחר כך כשזוכין לשבר אלו המניעות ומתחילין לנסוע אזי חוזרים ומתגברים מניעות חדשות בעניין הנסיעה בעצמה, מהבעל עגלה והסוסים ומהעגלה ואופנים וחבליה וכל כליה, וממטר וגשם ורפש וטיט וכיוצא בהם, אשר כמעט לא נמלטה נסיעה אחת ממניעות כאלה וכאלה הרבה, הן בחיים חיותו הקדושים הן עתה כשאנו נוסעים על ציון קברו הקדוש והנורא מאוד. והנה תיכף כשיצאתי ממאהלוב, ואני נחפז בדעתי מאוד מאוד כנ"ל, הסתכלתי וראיתי שהבעל עגלה נוסע עם עגלה גדולה - ואין לו כי אם שני סוסים, וזה ידוע שאלו העגלות גדולות אי אפשר להם לילך בזריזות כי אם על ידי ארבעה סוסים ולפחות שלושה; ושאלתי אותו מה זה, והשיב שנחלה אצלו סוס אחד בנסיעתו לכאן והשאיר אותו בערך פרסה ומחצה מפה. והנה מחמת זה בוודאי נסע עמי לאט לאט, וגם גשם התחיל לירד קצת, ונסענו עד שבאנו אל הכפר שהשאיר שם סוסו, ותיכף הודיעו לנו השמועה טובה מסוסו שכבר מת שם, ובוודאי התחיל להצטער הרבה ולחשוב מה לעשות עם העור, ועל ידי זה נתעכבנו שם קצת, ואחר כך נסע משם בלב נאנח ונעצב, וכבר פנה היום, ובוודאי נסע לאט, כי לא היו לו כי אם שני סוסים בעגלה כזאת; והיה לנו לינת לילה סמוך למאהלוב שתי פרסאות ומחצה, ועדיין היינו רחוקים מנעמרוב הרבה, בערך שמונה פרסאות. ועמדתי ביום שישי בבוקר בלב נשבר ומבולבל

רבי דוד צבי הגדול' בנסיעה זאת - אי אפשר לבאר; כי חותנו ז"ל היה אז בביתו, והיה גדול וחשוב ויקר שם מאד מאד, ובאו ונאספו מכמה עירות הרבה גדולים ורבנים להתראות עמו במאהלוב בעסקי משפט, ונסע מוהרנ"ת אז במסירות נפש עצומה. ובני ביתו של רבי דוד

מאוד, ולא ידעתי מה לעשות, ונסעתי עם הבעל עגלה הנ"ל עד קהילת קודש מארחווע, וכבר היה סמוך לחצות היום, ומשם עדיין חמש פרסאות לקהילת נעמרוב, ובעת כניסתי לשם הייתי מצטער הרבה, כי הבנתי שקשה לבוא על שבת אפילו לנעמרוב, מכל שכן שתהיה שהות לשכור עגלה באמצע הדרך לברסלב כנ"ל, ואם חס ושלום אבוא אחר שבת לברסלב - לא יהיה עגלה וחברים לנסוע עימם לזאסלאב. והייתי חושב בדעתי מה לעשות, כי ראיתי שטוב לפני לשכור בכאן סוסים לנסוע מכאן לברסלב, אבל לא היו לי על הוצאות כל כך, גם העיר קטנה, ועל פי רוב אין נמצאים בכאן סוסים כאלה לנסוע עימם במהירות כל כך, וסמוך מאוד בכניסתי להעיר בהיותי על הגשר דשם עניתי ואמרתי: 'ריבנו של עולם, הזמן לי בכאן עגלה עם ארבעה סוסים שתיסע לברסלב ותקבל אותי בחינם!'; והבעל עגלה שמע כשאמרתי זאת. אחר כך נכנסנו להעיר ובאנו לתוך האכסניא, והבעל עגלה רצה להתמהמה שם ליתן מספוא לסוסים, ואני נטלתי ידי לאכול, ובין הנטילה לברכת המוציא ענה ואמר לי הבעל עגלה: 'רבי נתן, תפילתכם נתקבלה! כי הנה בשעה זאת באה עגלה עם ארבעה סוסים הנוסעת לברסלב, והסוחר הנוסע שם בוודאי יקבל אתכם בחינם' - כי היה מכיר אותנו, והודיע לי מיד מי הוא; ונבהלתי מאוד. וכן הוה, ותיכף בירכתי ברכת 'המוציא' ויצאתי לחוץ אל העגלה שעמדה בסמוך מאוד לאכסניא שלי, ותיכף קיבל אותי בשמחה, ונסעתי עמו מיד לפה ברסלב, ובאתי לכאן בעוד היום גדול, וכבר היו כל החברים מוכנים לנסוע ביום ראשון לזאסלאב ולא היה מקום לקבל אותי, אך תיכף שלחו שליח מיוחד לכפר אחד לשכור עגלה בשבילי ובשביל עוד אחד בזול; ונסעתי עימם יחד ביום ראשון, ובאנו לרבינו ז"ל ביום רביעי, וביום חמישי היה ערב שבועות, וראיתי השגחתו הנפלאה ושהוא יתברך שומע תפילת כל פה, שנתקיימה תפילתי כהווייתה, שהזמין לי השם ביום שישי עגלה עם ארבעה סוסים בחינם לברסלב כאשר יצא מפי ממש. ברוך השומע תפילות כל פה ברחמים ומסייע תמיד לכל הבאים לגשת אל הקודש, ברוך הנותן ליעף כוח שעזרני עד כה, כי המשכיל יבין מאליו שאי אפשר לבאר בכתב ואפילו פנים אל פנים כל מה שעבר בעניינים כאלה בשלימות, בפרט מניעות וחלוקת העצה, שבוודאי אי אפשר לבאר כל הסברות שהיו בדעתי למנוע אותי מנסיעה זאת וכיוצא בה, ובפרט שרבינו ז"ל כתב בעצמו לבלי לנסוע אליו כנ"ל, והמניעות כולם עמדו לפני כחומות ממש מכל הצדדים, והשם יתברך בכוחו הגדול עזרני לדלג על כולם ולבוא אליו לקהילת קודש זאסלאב, ולשמוע מפיו הקדוש תורה ולכתבה על הספר (ליקוטי קמא סימן סז) לזכות בה את

צבי התפלאו מאד על התנהגות מוהרנ"ת, באמרם לו: "געוואלד! אזוי פיל גדולים ווארטן אויף אים, און דו מוזט אוועקפארן? ! ווי אזוי נעמט א יונגעראמן אזא מין עצות צו אוועקפארן? !" - "אָהה! כל כך הרבה גדולים ממתינים לו (לרבי דוד צבי), ואתה מכרח לנסע! היאך יכול אברך צעיר לקחת עצות כזו לילך לדרךך ולנסע?!"; והוא לא השגיח כלל על דבריהם, ונסע לרבנו, כי אמר: "ווען זיי זאלן וויסן וואס איך ווייס פונעם רבי'ן - וואלטן זיי אויף מיר נישט גערעדט; נאר זיי ווייסן נישט" - "אלו היו יודעים מה שאני יודע מרבנו - לא היו מדברים עלי; אלא שאינם יודעים".

והגיע מוהרנ"ת אל רבנו ביום רביעי, שהוא יום קדם לערב שבעות, אחרי ששבר פאמור מניעות עצומות; ובסעודה

הרבים לדורי דורות. על כן הארכתי קצת לבאר פרטי נסיעה זאת, למען ידעו דור אחרון המניעות שעברו עלינו ובכוחו הגדול זכינו לשברם; כי כל מה שכתבתי ממה שעבר עלי, כאלה וכאלה עברו גם על שאר אנשי שלומנו, שרובם ככולם היו להם מניעות עצומות ונוראות מלהתקרב לרבינו ז"ל, בפרט בתחילתם, ורבים נפלו ונתרחקו על ידי המניעות ואבדו מה שאבדו, חבל על דאבדין, ואשרי להנשארים שהתגברו והתחזקו ושברו כל המניעות ונתדבקו ברבינו ז"ל, וזכו להם וכו' ולדורותם ולכל בני ישראל לעולמי עד ולנצח נצחים".

יא. מוהרנ"ת ידע והכיר היטב בגדולתו העצומה של חותנו ובגודל צדקותו, ובפרט שרבינו הקדוש בעצמו אמר לו אודות חותנו "דיין שווער איז א צדיק" - "החותן שלך הוא צדיק" (ראה להלן חלק ב' סימן י"ג), אלא שיקדה בו אהבה עצומה כזו לרבינו, ובערה בו כל כך נקודת האמת של רבינו - עד שלא היה שייך אצלו כלל לשמוע לחותנו ולהימנע מהנסיעה. (רל"י); וראה ב'מי מוהרנ"ת' חלק א' סימן כ"ו (אודות המניעות שהיו למוהרנ"ת על היותו אצל רבינו בימי הסוכות של שנת תקס"ח): "כשבאתי לחותני חרה אפו מאוד וכו', אבל אני לא שמעתי כל זה כלל, כי ידעתי שאם הוא היה יודע חלק מאלף ממה ששמעתי ופעלתי באלו הימים שזכיתי להסתופף בצל קדושת רבינו ז"ל - היה בוודאי מסכים על נסיעתי, והיה מנשק כפות רגלי"; וב'ליקוטי הלכות' ראש חודש ז' אות מ"ט: "כי אם היו הכל רואים ומבינים מה שהשיג הצדיק, אפילו חלק אחד מאלף - היו בוודאי כולם כרוכים אחריו והיו מתקרבים אליו בכל נפשם ומאודם; אך הצדיק מתנהג בחכמה בשביל הבחירה ומעלים עצמו, ומסתיר עצמו מהעולם וכו'".

שְׁלִישִׁית שָׁל שַׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל שָׁבוּעוֹת, אָמַר רַבְּנּוּ אֶת הַתּוֹרָה "וַיִּכֶן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלַע" - הִיא תּוֹרָה ס"ז שְׁבִלְקוּטֵי מוֹהַר"ן קָמָא":

פּו

פּעם בַּחַג הַשָּׁבוּעוֹת הָיוּ מוֹהַרנ"ת וְרַבֵּי נִפְתָּלִי גֵעוּרִים שְׁלֶשָׁה לַיְלֹת רְצוּפִים, הִינּוּ שְׁנֵי הַלַּיְלֹת שָׁל הַחֶג, וְכֵן בְּלִלָה הַשְּׁלִישִׁית, דִּהִינּוּ בְּמוֹצָאֵי הַחֶג, שָׂאז נִפְרְדוּ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ מִרַבְּנּוּ ז"ל - "גֵּעְזֵעְגְעוּנֵעַן"; וְכִשְׂפִּי צָא רַבְּנּוּ לַפְּנוֹת בְּקָר לְחֶדְרוֹ לְנוּחַ שָׁם מְעַט - נִפְלוּ עַל הַקְּרָקַע לְרַב עֵיפוֹתָם וְנִרְדְּמוּ. לְאַחַר דְּקוֹת סְפוּרוֹת כְּכַר גֵּעוּר רַבְּנּוּ וְחִזְרוּ וּמְצָאָם בְּשִׁנְתָם, וְנִעְנָה וְאָמַר לָהֶם: "וּוֹאס פֶּאֶרְשֶׁלְאַפֶּט אִיר אֵייעֶרַע יֶאֶרְן אוֹן טֵעַג?!"; - "מִדּוּעַ יִשְׁנִים אַתָּם אֶת שְׁנוֹתֵיכֶם וַיִּמְיֶכֶם?!"; וְתִכְרַךְ בְּשִׁמְעָם דְּבוּר זֶה נִתְעוֹרְרוּ וְקָמוּ בְּזִרְיוֹת" - ('אז מָעַן הָאֵט שׁוֹיִן גֵּעְהֶעֶרַט דָּאס וּוֹאָרַט אִיז מָעַן שׁוֹיִן גֵּעוּוֹאֶרְן וּוֹאכְעֶדִיג'):

יב. גם ראה ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן כ"א: "ביום חמישי ערב שבועות הנ"ל בבוקר, שמעתי מפיו הקדוש תורה שנודע לו שם בזאסלאב".

יג. כי הרבה נוהגים להיות ניעורים גם בליל יום טוב שני [ראה ב'בן איש חי' הלכות שנה ראשונה פרשת במדבר אות ז': "בליל שני של שבועות בחוצה לארץ ילמוד התורה נביאים וכתובים וכו', ואם יוכל ללמוד גם תרי"ג מצוות ואידרא רבא ולהיות ניעור כל הלילה - אשריו ואשרי חלקו"].

יד. היו כמה פעמים כאלה, שהיו ערים בחג השבועות שלושה לילות, וראה גם ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן כ"ג אודות חג השבועות של שנת תקס"ז, שאז הסתלקה זוגתו הרבנית: "וגם בתוך טרדתו הגדולה, שעבר עליו אז מה שעבר לפי גדולת קדושת נוראות מוחו הקדוש, אף על פי כן ישב עימנו שלושה לילות רצופים שהיה ניעור בכלם עימנו יחד, שהם ליל ראשון דשבועות, וליל שבת קודש, וליל מוצאי שבת". אמנם אין ידוע הדבר בבירור אם המעשה הנ"ל היה בשבועות זה של זאסלאב אם בשנה אחרת. (רל"י).

פז

כִּידוּעַ נִסְתַּלְקָה זוגתו שֶׁל רַבֵּנוּ בְּעָרְב שָׁבוּעוֹת תַּקִּס"ז סְמוּךְ לְעָרְבֵי, וְתַכְף בְּלַיִל שָׁבוּעוֹת אָמַר רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ לְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שִׁישְׁבוּ אֶצְלוֹ בְּשִׁלְחָנוּ: "וּוֹאֲלֵט אֵיךְ זִיךְ נִישְׁט שְׁעַמְעֵן וּוֹאֲלֵט אֵיךְ זִיךְ גְּעַהֲיִיסֵן רְעֵדֵן אַ שְׁדוּף שׁוִין; אַז ס'שְׁטֵיט דָאךְ 'לא טוב הִיִּוֹת הָאָדָם לְבַדוֹ', וּוִיל אֵיךְ נִישְׁט זַיִן קִיִּין 'נִישְׁט גוֹטְעֵר'!" - "אַלּוּלָא הַתְּבַשְׁתִּי הִיִּיתִי מְצוּהָ שְׁפָכֵר יְדָבְרוּ אֹדוֹת שְׁדוּף עֲבוּרִי; כִּי הָרִי הַתּוֹרָה אָמְרָה (כְּרַאשִׁית ב יח) 'לא טוב הִיִּוֹת הָאָדָם לְבַדוֹ', אֵינִי רוֹצֵה לְהִיִּוֹת 'לא טוב'!"

פח

אַחֲרֵי פְטִירַת זוגתו, אָמַר רַבֵּנוּ: "אֵיךְ זָאל גְּעוֹוֵעֵן וּוִיסֵן דִּי טַיִעֲרֵקִיִּיט פּוֹן 'אַשְׁת נְעוּרִים', וּוֹאֲלֵט אֵיךְ גְּעִזְאָגֵט: קְרַעֲנֵקֵן זָאלְסְטוּ - אֹוֹן לְעֵבֶן זָאלְסְטוּ!" - "אַם הִיִּיתִי יוֹדֵעַ אֶת הַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל 'אַשְׁת נְעוּרִים' (רַאֵה יִשְׁעִיה נד ו), הִיִּיתִי אֹמֵר: תְּהִי חוֹלָה - וְתַחֲיִי"; דְּהֵינּוּ שְׁלֵא הָיָה מְנִיחַ לָהּ לְהַסְתַּלְקֵט:

טו. ראה ב'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן כ"א: "סמוך לערב, בעת שכבר התחילו להתאסף להתפלל מנחה, נפטרה אשתו הראשונה ז"ל, ורבינו ז"ל עמד בשעת יציאת נשמתה; וסיפר לי אחר כך שכאשר יצאה נשמתה בעת שעמד שם, ובוודאי היה לו צער גדול מאוד ובלבול המוחין לפי מדריגתו, והוא היה צריך לעשות ולכוון מה שהיה צריך לטובתה, אבל השם יתברך עזרו אז מאוד שבעוצם הצער והבלבול פעל ועשה לטובתה מה שהיה צריך. והנה תיכף כשנסתלקה זירזו עצמן מאוד אנשי החבורה קדושה דקהילת קודש זאסלאב ועסקו בקבורתה מיד בזריזות נפלאה, ולא התחילו לתבוע שום שכר קבורה מרבינו ז"ל, רק סמכו עליו בעצמו, אם ירצה ליתן להם אחר כך - יתן, והם זירזו עצמן ולקחיה מיד וקברוה במהירות גדול באופן שהיה שהות אחר קבורתה לנהוג אבילות שעה מועטת, ואותה השעה עלתה למניין שבעה, כידוע דין זה; וזה היה לנו לטובה וישועה גדולה, כי על ידי זה זכינו לשמוע מפיו הקדוש תורה נפלאה בחג השבועות הזה".

טז. ראה עוד 'עלים לתרופה' במכתבי רבינו מכתב א'; 'חיי מוהר"ן' סימן קס"ג; לקמן סימנים ש"ט ש"נ.

שבועות

[בעניין הזמנים הקבועים להתקבץ אצל רבינו (בנוסף לראש השנה) - ראה לעיל חלק א' סימנים ר"מ - רמ"ז; שבועות אצל רבינו בזלאטיפאליע - ראה לקמן סימן תקנ"א; שבועות תקס"ג אצל רבינו - ראה לקמן סימן תר"ו; שבועות תקס"ו אצל רבינו - ראה לקמן סימן תקצ"ה; שבועות תקס"ז בזאסלאב אצל רבינו - ראה בהרחבה לעיל חלק א' סימנים פ"ד פ"ה, ולקמן סימן תרל"ו; שבועות תקס"ט אצל רבינו - ראה לעיל בחלק ב' סימן רכ"א, ולקמן ב' שיחות השיכות לליקוטי מוהר"ן' תנינא סימן ד'; 'שבועות הגדול' אצל מוהרנ"ת - ראה לעיל חלק ב' סימנים שי"ז - שכ"ב; וראה גם לקמן סימן תצ"ח]

תפא

פעם אחת ישב רבנו לומר תורה בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת אַחֲרֵי מִנְחָה, בְּעוֹד שֶׁהִיְתָה הַחֲמָה זֹרַחַת, וַיֵּשְׁבוּ כָּל הַלְיָלָה אֶצֶל הַשֵּׁלֶחַן, וְהִתְפַּלְלוּ עֲרֵבִית בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, וַיֵּשְׁבוּ כִּף עַד שֶׁהִתְחִילָה הַחֲמָה עוֹד הַפֶּעַם לְזַרַח בְּבֹקֶר הַיּוֹם הַשֵּׁנִי. עָנָה רַבְּנוּ וְאָמַר: "דִּי זֶזַן קָעַר זִיף פֶּאָר חֲדוּשֵׁין אֹיף זָאָגַן: אֵיידֶער אֵיף בֵּין אַוועק גַּעגאַנגען - האָב אֵיף אֵיף גַּעטראָפֶן, אֵיף בֵּין גַּעקומען צוריק - האָב אֵיף אֵיף ווייטער גַּעטראָפֶן..." - "רְאוּי שְׁתַּחֲמָה הַחֲמָה לְעֲצָמָה וְתֹאמַר: טָרָם שִׁשְׁקַעְתִּי - רְאִיתִי אֶתְכֶם, וְכִשְׁבַּאתִי וְחִזַּרְתִּי - פִּגְשְׁתִּי אֶתְכֶם שׁוֹב..."

תפב

רבנו אמר: "וואס אידן פארמאגן, 'אקדמות' מיט'ן נגון!" - "מה שיהודים אוצרים (רכוש רב) בתוכם, ה'אקדמות' עם הנגון שלו!"

א. 'אקדמות' הוא הפיוט המתחיל 'אקדמות מילין' ומדבר מגדולת השם יתברך ומקירבת בני ישראל אליו יתברך יותר מהמלאכים, וכן מזה שכלל ישראל מחזיקים עצמם בהשם

שבועות תקס"ט

רכא

קדם שבועות תקס"ט התגברו כנגדי המניעות בהתגברות ובהתפשטות חזק כל כך, עד שעלה על דעתי לשאל אותו ז"ל בעצמו מה לעשות - ואז היה הוא בעצמו בנדי מונע אותי מאד מלהיות אצלו וכו', על כן היה בדעתי לבלי לבוא לפניו עד סמוך לשבועות מאד, כדי שלא יהיה פנאי עוד להשיב אותי לביתי; אך גם בביתי לא יכלתי להיות, מעצם המניעות שהיו לי אז, והיו לי יסורים רבים מכל בני ביתי ומכל בית אבי ומכל בני העיר, והכרחתי לנסע איזה ימים קדם שבועות לכאן לרפנו ז"ל, אך גזרתי מאד מאד שלא תנדע הדבר לרפנו ז"ל.

ואז חל שבועות ביום ראשון, ובערב שבת קדש שלפני שבועות סמוך לערב נודע הדבר לרפנו ז"ל מפי אחרים, שיש לי עתה מניעות

א. ראה ב'חיי מוהר"ן סימן ת"ו: "ואחר כך דיבר עוד מאחד שלא בא על ראש השנה מחמת ריבוי מניעות, ומחמת זה נסע לרבינו ז"ל קודם ראש השנה, וסיפר לו המניעות, וציווה לו רבינו ז"ל בעצמו לשוב לביתו, ולא יהיה אצלו על ראש השנה. וזה האיש היה מגדולי החשובים, והיה צר לו מאוד מה שלא יזכה להיות נמנה עימנו בראש השנה, והתחיל להתעקש לפניו ז"ל שלא ישוב לביתו, רק ישאר אצלו על ראש השנה, ולא נתרצה הוא ז"ל בדבריו, וגירשו לביתו; ואז אמר לו רבינו ז"ל: 'איני יכול לצייר לעצמי הצער הזה, מה שאתה לא תהיה אצלי על ראש השנה'. ואמר לו האיש הנ"ל: 'אם כן ישאר בכאן!'; ולא הסכים; ושב לביתו. אחר כך בערב ראש השנה דיבר עימנו מזה, ואמר שעליו יש רחמנות גדול, כי רצה באמת להיות כאן על ראש השנה אך נמנע מחמת הנ"ל וכו'. ומכלל דבריו הקדושים שדיבר אז עימנו למדנו כמה דברים וכו', וגם למדנו כמה צריכין לחזק לשבר המניעות מדבר שבקדושה, בפרט המניעות מלהיות אצלו על ראש השנה, שצריכים לשברם ביותר ולהיות דייקא על ראש השנה, עד שאפילו אם הוא ז"ל בעצמו מצווה ומסכים לבלי להיות אצלו על ראש השנה - חלילה להסתכל על זה (וכמבואר לעיל מזה), וצריכין ליזהר מאוד לבלי לשאול אותו שום שאלה על זה, כי הוא ישיב בוודאי לבלי להיות, ואף על פי כן בנקודת האמת לאמיתו צריכין להיות דייקא [וכן הוא נוהג לדורות]".

ויסורים כאלה, וכשהגיע סמוך לפנות היום נכנסתי אליו ז"ל, כי ידעתי שעתה אי אפשר שיחזיר אותי לביתי, כי כבר פנה היום, והתחיל הוא ז"ל לדבר עמי בצחות לשונו הקדוש, ואמר לי: "לא ידעתי כלל שיש לך עתה מניעות כאלה, אלו הייתי יודע בודאי היית מכרח לחזור לביתך, ולא היה מועיל שום דבר, רק היית מכרח לשוב לביתך; אך עתה, שפבר אתה בכאן - סוף כל סוף כשנפטרין מכל מה שעובר על האדם, אזי בודאי ענין זה טוב יותר מן הכל!", ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: "אז מען קומט אלדינג איבער, איז דאס פארט בעסער!".

וזכיתי להיות אצלו על שבועות, ושמעתי התורה הנוראה "ואת הערבים צויתי" (ליקוטי תנינא סי' ד), וכתבתי אותה בעזרת השם יתברך:

[ימי מוהרנ"ת ח"א סימן לה]

מוהרנ"ת גדל בביתו יתומה אחת עד ששדכה, והשבת שלפני החתונה, הינו ה'אויפרוף', חל להיות בערב שבועות תקס"ט, כי שבועות חל אז במוצאי שבת קדש, וכנהוג במקרה כזה היה על מוהרנ"ת להיות נוכח שם, כי הוא היה כאמור ה'מחתן' בשמחה זו; אולם מחמת גדל רצונו להיות אצל רבנו לא חש מוהרנ"ת למניעה זו, ונסע לחג השבועות אל רבנו לברסלב, אך לא התראה בפני רבנו עד סמוך לפנות היום, כי חשש שמא אחרי שנסע מביתו כתב אביו מכתב לרבנו על זה, ואם כן בודאי ישלחהו רבנו בחזרה, על כן נחבא ושטט את עצמו לבלי להתראות בפני רבנו עד סמוך לכניסת השבת, שאז לא ישלחהו עוד רבנו בחזרה לביתו.

וכשנכנס לרבנו נודע לו שאביו אכן שלח מכתב אודות זה, ואז אמר לו רבנו את המובא בספר 'ימי מוהרנ"ת' וכן"ל: "ווען איך זאל וויסן אז דו האסט אזעלכע מניעות געהאט, אודאי וואלט איך דיר

געווען געהייסן פארן קריק; נאר אז מען קומט אלעס איבער, איז דאס פארט בעסער אז מען איז דא! - "אלו הייתי יודע שהיו לך מניעות כאלו, בנדאי היית מכרח לחזור לביתך, ולא היה מועיל שום דבר, רק היית מכרח לשוב לביתך; אף עתה, שכבר אתה בכאן - סוף כל סוף כשנפטרים מכל מה שעובר על האדם, אזי בנדאי ענין זה, שנמצאים כאן, טוב יותר מן הכל!"

'שבועות הגדול'

שיז

'דער גרויסער שבועות' - 'שבועות הגדול' הידוע והמפרסם נקרא כן פי התקבצו אז אצל מוהרנ"ת כשמונים איש עובדי ה' גדולים מאנשי שלומנו (חוץ ממה שנתקבצו אליו מאנשי העיר), והיתה אז התעוררות נפלאה ביותר, עד שנקרא חג שבועות זה כן לדורות כפי אנשי שלומנו; וידעו את כמות האנשים על ידי שפירו את הכפות שהכינו עבור הבאים, ונספרו כשמונים כפות²:

שיח

בערב 'שבועות הגדול' ראה רבי נחמן טולטשינער את מוהרנ"ת כשהוא נרעש ונפחד מאד, ושאל את מוהרנ"ת לפשר הדבר. השיב לו מוהרנ"ת: "עס קומט אן עולם, דער דארף האבן התחזקות, און דער דארף האבן התעוררות; און טאמער דער וואס דארף מען זאל אים

א. בדבר השאלה באיזו שנה היה ה'שבועות הגדול' אצל מוהרנ"ת, נראה ומסתבר מאוד על פי דברי רבי לוי יצחק ז"ל המבוארים כאן בפנים שהיה זה בשנת תקצ"ד, כי אז חידש מוהרנ"ת את ההלכה שעל פי התורה "תקעו - תוכחה" שבליקוטי תנינא סימן ח', וב'ליקוטי הלכות' שלפנינו ההלכות שעל תורה זו אינן בסמיכות לשנות המחלוקת שפרצה כתוצאה מ'שבועות הגדול' זה, וההלכות שנעלמו הם החידושים שנתחדשו אצל מוהרנ"ת מפורים תקצ"ד ועד חנוכה תקצ"ה (מהלכות שחיטה הלכה ה ועד הלכות דגים הלכה ה); ומה שנדפס במ"א שהיה זה בשנת תקצ"ג - זה אינו, כי בשנה זו התחדשה אצלו הלכה ו' בהלכות תחומין.

ב. לא שמענו מי היה זה שספר את הכפות, והדעה שהיה זה רבי דוד צבי דאשיווסקע איננה ממקור מוסמך [וגם לא מסתבר כל כך הדבר, שכן רבי דוד צבי זה נולד בשנת תקפ"ט, ואם כן בשבועות זה היה רק כבן חמש]. (רל"י).

מחזק זיין וועט מען געבן התעוררות - האק איך אים אפ די קאפ, און פארקערט אויכט!" - "הנה פעת באים רבים מאנשי שלומנו לשהות עמנו בחג השבועות, זה זקוק לדבורי התחזקות, ולחברו נדרשים דברי התעוררות; והנה אם אדבר דברי התעוררות, והלה צריך דוקא שיחזקוהו וישיבו את נפשו - הרי שאני עורף את ראשו, וכן להפך!" - (שאם זקוק האחד דוקא לדברי התעוררות והתלהבות, והוא שומע דבורי התחזקות ועדוד - בכך עורף פבככול מוהרנ"ת את ראשו גם כן):¹

ג. ראה בליקוטי קמא סימן קל"ד: "עבודה גדולה לומר תורה אפילו ליחיד, כל שכן לרבים, כי צריך לזהר מאוד שלא יאמר דבר שאינו ראוי לשכל המקבל וכו', ועל כן צריך לזהר מאוד כשאומר תורה ברבים שדיבוריו יתחלקו, שלא ישמע כל אחד כי אם מה שצריך לו, לא יותר, ואף שאומר בפני רבים לכולם בשווה - עם כל זה לא יכנוס בלב כל אחד ואחד כי אם הנוגע לו וצריך לו וכו'"; ובליקוטי תנינא סימן מ"ז: "סכנה גדולה לומר תורה, וצריך לזה יגיעה גדולה ואומנות יתירה שיוכל לשקול בפלס דבריו באופן שלא ישמע כל אחד ואחד מהשומעין כי אם מה שצריך לו, לא יותר, ואף על פי שהכל שומעין כל התורה שאומר - עם כל זה לא ישמע כל אחד רק מה שצריך לבד וכו'; ומי שאינו יכול לומר תורה בבחינה זו - אסור לו לומר תורה"; ובספר 'אור המאיר' (לתלמיד המגיד רבי זאב וולף מז'יטאמיר) בפרשת דברים: "פעם אחת היינו מסובין בבית המגיד זלה"ה, ונאספו הרבה גווי אנשים, זקנים עם נערים, ופתח פיו לדבר דברי תורה, משל הנזכר במאמרם (בבא קמא ס:): 'מי שהיה לו שתי נשים, אחת ילדה ואחת זקנה, הזקנה מלקטת שחורים וילדה מלקטת לבנים, ונמצא קרח מכאן ומכאן; כך העניין בדברי תורה, חז"ל נתעוררו התורה ניתנה אש שחורה על גבי אש לבנה' (ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג; זוהר נשא דף קלב.), ו'אש שחורה' רומז לדיבורי יראה וכדומה מדברי מוסרים הנוגע לנערים אשר לא עמדו עדיין בסוד ה' וצריכים להפחידם בענייני יראות מרצועה בישא, ו'אש לבנה' רומז לענייני אהבה ורמזים וסודות התורה הנוגע דייקא לאישים משכילים, להבינם טוב טעם השגת הבורא במושכלות, וכיון שבאין לדרוש פני הרב הרבה גווי בני אדם, אלו מושכין ושואלין את הרב מעניין יראות, הכינוי לאש שחורה, ואלו מושכין מענייני אהבות - נמצא קרח מכאן ומכאן, ואין לו פה להשיב כעניין; אלא אם כן מי שהוא חכם הכולל, ונפשו רחבה עליו, ויש לו התפשטות הדעת, יכול להמציא דיבורים השווים לכל אחד ואחד לפי ערכו ותבונתו יכול להמציא מרגוע לנפשו, לדרוש כוונת הרב הנוגע לבחינת עבודתו".

שיט

ב'שבועות הגדול' הגיע מארץ ישראל רבי שמעון, תלמידו ומשמשו של רבנו, אחרי עשר שנים ששהה שם, וכא יחד עם בנו כדי למצא לו זוג בחוץ לארץ, כי קשה היה לו למצא את זוגו בארץ ישראל. ומוהרנ"ת אמר אז לפני אנשי שלומנו את התורה "תקעו - תוכחה" שבלקוטי תנינא סימן ח' ואת ההלכה עליה כדרכו (עין שם בפנים התורה בסעיף ח', שמדבר שם רבנו הקדוש גם מענין שבועות), והיות שתורה זו היא התורה האחרונה שנאמרה על ידי רבנו ז"ל בחיים חיותו פנודע, ומגדל חולאתו וחלישותו נאמרה אז בקול שקט ונמוך, והיה רעש גדול ובלבול בשעת אמירת התורה אשר כמעט שלא שמעה אנשי שלומנו - על פן עבור רוב אנשי שלומנו ורבי שמעון בתוכם היתה אז תורה זו כתורה חדשה' - "אזוי ווי א נייע תורה", שכן אף שהיו כאמור בשעת אמירת התורה, מכל מקום כמעט ולא שמעה וכנ"ל, ומה גם שעתה הרחיב בה מוהרנ"ת וחדש אודותיה כאמור עוד מהלכותיו.

כששמע רבי שמעון את דבורי מוהרנ"ת, יצא מפליו מרוב התפעלות (עור האט דערהערט די תורה), עד שפנה לרבי יצחק חתן

ד. עיין 'ימי מוהרנ"ת' חלק ב' סימן כ"ג וסימן כ"ה.

ה. ראה להלן חלק ג' סימן תש"ז: "בהמבואר בתורה זו (ליקוטי תנינא סימן ח הנ"ל, שנאמרה בראש השנה האחרון לחיי רבינו) מעניין שבועות [כי מבואר שם מבחינת ה' ד'השש' הנאמר במעשה בראשית, ומדרשת רבותינו ז"ל (שבת פח.) שכל העולם היה תלוי עד ששה בסיון, ומעניין קבלת התורה, עיין שם], אמר מוהרנ"ת: 'דער רבי האט אונז אפגעגעבן פאר שבועות' - רבינו החזיר לנו עבור שבועות; היינו שמפני שבחג השבועות הקודם לזה לא אמר רבינו תורה, על כן כשאמר אחר כך תורה בראש השנה הזכיר עניין זה של שבועות וכו', עיין שם. (רל"י בשם ראבר"נ)

ו. ראה 'ימי מוהרנ"ת' חלק א' סימן ע"א.

ז. ראה להלן בחלק ג' סימן תש"א שאמר מוהרנ"ת אודות תורה זו: "עם הגוף איני יודע מה נעשה, אבל האוזניים - שמרתי שתהיינה אצל רבינו ז"ל!"

המגיד מטירה אוויצע (המכנה רבי איצ'ה דער מגיד'ס) ואמר לו: "איך האב געקלערט אז ער איז א תלמיד, יעצט זעה איך אז ער איז גאר דער רבי אליין!" - "חשבת שמוהרנ"ת הוא תלמידו של רבנו, כעת אני רואה שהוא ממש הרבי בעצמו!"; ואמר לו עוד: "איך בין דאך א מבין אויף א גוטן אידן, איך האב אוועק געווארפן אלע גוטע אידן און זיך מקרב געווען צו א אינגל, [איך בין געקומען צום רבין פאר די חפה]; זאג איך אייך אז היינט איז רבי נתן דער מנהיג הדור!" - "אני הרי 'מבין' בענין 'יהודי טוב' (כלומר רבי ואדמו"ר), שהרי עזבתי את כל מפרסמי הדור והתקרבתי לרבנו עוד כשהיה ילד [לפני כניסתו לחפה]; ובכן אומר אני לכם שפיוס רבי נתן הוא מנהיג הדור!"^ט.

גם שאר אנשי שלומנו התפעלו אז מאד ממוהרנ"ת, והתלחשו בינם לבין עצמם אודות גדלת מוהרנ"ת, באמרם גם כן "ס'איז דאך דער רבי אליין!" - "הרי זהו הרבי בעצמו!"; וכשהבחין מוהרנ"ת איך שמתלחשים אנשי שלומנו בדבורים כאלה - צעק מנהמת לבו: "איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי! איך ווייס אז איך בין

ת. ראה לעיל חלק א' סימן ט"ז; וב'חיי מוהר"ן סימן ק"ו: "וסיפר לי רבי שמעון הנ"ל שתיכף אחר שכיסה רבינו ז"ל פני הכלה ביום חתונתו וכו', ואחר כך קרא את רבי שמעון וכו', ומאז והלאה נתקשר רבי שמעון עם רבינו ז"ל".

ט. רבי שמעון אמר על מוהרנ"ת שהוא 'מנהיג הדור' - ואין בכך סתירה לכך שאנו חסידים של רבינו, כי אלו הם שני עניינים, הרבי שלנו הוא רבינו אף שבמציאות ובפועל מוהרנ"ת הוא שמנהיג את הדור, כי כל הנהגתו של מוהרנ"ת היא רק מכוח רבינו. דבר זה איננו קל כלל, לעשות גדולות ותלמידים כאלה - ואף על פי כן לדעת שכל זה הוא לא מכוחי, אלא רק מחמת הכוח של הצדיק האמת המשפיע עלי, והוא הוא אשר עושה כל זאת - "ער האט געזאגט אז ער איז דער 'מנהיג הדור' - דאס איז צוויי זאכן, דער רבי איז דער רבי, און ער איז דער 'מנהיג הדור', דאס איז א מציאות, דער רבי איז טאקע דער רבי, און ער איז דער מנהיג הדור - און 'בכחו של רבו!' (ועיין ליקוטי קומא סימן טו). (רל"י); ראה עוד לעיל סימן קס"ט.

נישט דער רבי! - "אני יודע שאני לא הרבי! אני יודע שאני לא הרבי!"

ובעת סעודה שלישית של שבת, בעת שזמרו הזמירות והגיעו לתבות "לבר נטלין ולא עאלין, הני כלבין דחציפין" - החל מוהרנ"ת לצעק אז בזה הלשון: "כלב ארויס! כלב ארויס!" - "כלב החוצה! כלב החוצה!"²; והוא מבאר על פי הכתוב (ישעיה נו יא): "הכלבים עזי

י. ב'שבועות הגדול' נהיה שם רעש ובלבול [מגדולת מוהרנ"ת], ומוהרנ"ת הרגיש בזה, על כן זעק 'אני יודע שאני לא הרבי! אני יודע שאני לא הרבי!'. כי אצל מוהרנ"ת היה הדבר כך שהעיקר הוא רבינו, ולא רצה שיהיה [בעניין רבינו] שום דבר שיתנהג באופן של 'נע ונד', וכי אחרי שיסתלק מהעולם יתבטל הדבר? לא! על כן זעק 'רבינו!, רבינו!, רק רבינו!, רק רבינו!'. ואכן זה הדבר שזכינו שרבינו נשאר רבי עד היום הזה, זה הדבר נהיה רק על ידי מוהרנ"ת, ומדוע? כי מוהרנ"ת לא רצה ליפרד מרבינו ז"ל בשום דבר, ואף על פי שהיו בו הרבה מעלות - זעק ואמר 'רק רבינו' - "ביים גרויסן שבועות איז געווען דארט א רעש און א טומל, און רבי נתן האט דאס דערפילט, האט ער געשריגן 'איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי! איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי!'. ווייל ביי רבי נתן איז אזוי געווען אז דער עקר איז דער רבי, ער האט נישט געוואלט אז ס'זאל זיין קיין שום זאך 'נע ונד', נאך וואס ער ווערט נסתלק איז שוין אויס? ניין! האט ער געשריגן 'דער רבי! דער רבי! נאר דער רבי! נאר דער רבי!'. אז דער רבי איז איבערגעבליבן איז טאקע נאר דורך רבי נתן, פארוואס? ווייל ער האט נישט געוואלט זיך אפטיילן פונעם רבין מיט קיין שום זאך, וויפל ער איז געווען פול מיט מעלות - אבער 'נאר דער רבי!, נאר דער רבי!'. (רל"י).

יא. לא רק ב'שבועות הגדול' היה מעשה כעין זה, כי אם גם בשאר השנים והזמנים, בעת זמן הקיבוץ אצל מוהרנ"ת כשבת חנוכה ושבועות ועוד, היתה שם כזו התעוררות גדולה ונוראה, עד שהיה כמה וכמה פעמים אצל בני הנעורים ביטול הבחירה ממש, [היה אחד שהיה עוד אצל רבינו הקדוש, והגיע פעם אל מוהרנ"ת, והיתה לו שם התעוררות עוד יותר מאשר היתה לו אצל רבינו הקדוש], ומגודל ההתעוררות היו יכולים הנאספים לדמות בנפשם שהנה מוהרנ"ת הוא הרבי בעצמו, וגם מוהרנ"ת חשש לנפשו, שמא יכנס בו חלילה שמץ גדלות מכל זה, על כן היה צועק כמה פעמים כנ"ל "איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי! איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי!". ולידיעת דבר זה בהחלט ובבירור, כפי שידע מוהרנ"ת, לזה זוכים דווקא על ידי הביטול וההתקשרות בתכלית ובכל נימי הנפש לרבינו, שכפי כן יאיר עליו ביותר אורו של רבינו, עד שאכן יידע היטב יותר ויותר כמה גבוה אורו של רבינו מעליו. (רל"י).

יב. "געוואלד! אזא מין איש צדיק, אזא מין קדוש, אבער ער האט דערפילט אז פרסום איז א

נֶפֶשׁ לֹא יִדְעוּ שְׂבָעָה, וְהִמָּה רַעִים וְכוּ'": (רבי לוי יצחק שמעה מרבי אברהם
ב"ר נחמן^ל)

סִפְּנָה - הָאֵט עַר זִיךְ צוֹשְׂרִיגֵן מִיט אַזָּא לְשׁוֹן: 'פֶּלֶב אַרוּיס!'; ווייל אַלְעס אִיז נָאָר דְּעַר רַבִּי, אִיךְ
בֵּין אַלִּיין גְּאָרְנִישְׁט, נָאָר דְּעַר רַבִּי! - "אָהָה! כְּזָה אִישׁ צָדִיק, כְּזָה אִישׁ קְדוֹשׁ, אַבֵּל כְּשֶׁהֲרִיגִישׁ
מוֹהֲרֵנ"ת ש'פֶּרְסוּם' הוּא סְכָנָה - צַעֲק בִלְשׁוֹן כְּזָה: 'כֶּלֶב אַרוּיס!'; כִּי הַכֵּל הוּא רַק רִבִּינוּ, כְּשֶׁאֵנִי
לְעַצְמִי מַה אֵנִי, רַק רִבִּינוּ!". כְּמוֹ כֵּן כָּל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו אֲשֶׁר מִקִּיִּים אֵת רְצוֹן רִבִּינוּ
'לְהַשְׁקוֹת אֵילָנוֹת' וּמְדַבֵּר לִפְנֵי הַצִּיבּוֹר מִדְּבַרֵי רִבִּינוּ, צָרִיךְ לִידַע הֵיטֵב דְּרָגָתוֹ הָאֲמִיתִית,
וּמוֹכֵרָח גַּם שֶׁתְּהִיָּה לוֹ שְׁפִלוּת אֲמִיתִית בְּעַצְמוֹ, וְיִחְזִיק אֵת עַצְמוֹ בְּשִׁפְלוּת יוֹתֵר מִכֵּל הַשׁוֹמְעִים
מִמֶּנּוּ. גַּם צָרִיךְ לְדַעַת שְׂדֵבֵר זֶה, שֶׁהוּא מְדַבֵּר לִפְנֵי הַצִּיבּוֹר וְשׁוֹמְעֵין מִמֶּנּוּ דְּבַרֵי תוֹרָה וְכִיּוֹצֵא,
זֶהוּ רַק מִחֻמַּת שֶׁהוּא מִקִּיִּים כְּאִמּוֹר אֵת רְצוֹן רִבִּינוּ, אַבֵּל לֹא שִׁיחְזִיק מִחֻמַּת זֶה אֵת עַצְמוֹ
לְגִדּוֹל יוֹתֵר מֵהֵם חֵס וְשִׁלוֹם, כִּי זֶה סְכָנָה גְּדוּלָה וְעִצּוּמָה, וְכִמוֹ שְׂרָאִינוּ אֲצֵל רַבִּי אַבְרָהָם ב"ר
נַחְמָן שֶׁהֲחִזִּיק אֵת עַצְמוֹ מִמֶּשׁ 'אַ שְׂטִיק בְּלֶאֱטֵע' - 'חֲתִיכֵת רִפְשׁ', וְכֵן יוֹדַע שֶׁהִיָּה כֵךְ אֲצֵל
אֲבִיו רַבִּי נַחְמָן טוֹלְטִישִׁינְעֵר, וְכִמְבוֹאֵר כִּאֵן בְּפָנִים גַּם עַל מוֹהֲרֵנ"ת עַצְמוֹ שְׂצַעֲק וְחִזְר וְצַעֲק
"אִיךְ וְוִיִּס אִז אִיךְ בֵּין גִּישְׁט דְּעַר רַבִּי! אִיךְ וְוִיִּס אִז אִיךְ בֵּין גִּישְׁט דְּעַר רַבִּי!" - "אֵנִי יוֹדַע שֶׁאֵנִי
לֹא הֲרַבִּי! אֵנִי יוֹדַע שֶׁאֵנִי לֹא הֲרַבִּי!", כִּי הֵיוּ נִזְהָרִים עַד מְאֹד מֵהַסְכָּנָה הַגְּדוּלָה וְהַעֲצוּמָה הַזֹּה,
שִׁיכּוֹלֵין לֵאבֹד עַל יְדֵה הַכֵּל מִמֶּשׁ רַחֲמָנָא לִיצְלוֹן. וְהַלִּימוֹד הָאֲמִיתִי שֶׁל רִבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ הוּא שֶׁלֹּא
נִטְעָה וְלֹא נִיחַ לְרֵמוֹת אֵת עַצְמֵנו בְּזֶה חֵס וְשִׁלוֹם - "מְעַן זָאל זִיךְ גִּישְׁט לֶאֱזוֹן נֶאֱרָן!", דְּהֵיִינוּ
שֶׁאֲפִילוֹ אִם יֵשׁ לוֹ עֲבוּדוֹת גְּדוּלוֹת שֶׁל הֲרַבָּה תוֹרָה וְהֲרַבָּה הַתְּבוּדוֹת וְכֵל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה - אִזִּי
אֲדַרְבָּא, אִדָּם כְּזֶה דִּיִּקָּא צָרִיךְ רַחֲמִים גְּדוּלִים יוֹתֵר שֶׁלֹּא לְהִכְשֵׁל וְלִפּוֹל בְּמִכְשׁוֹל הַגְּדוּלוֹת
וְהַפֶּרְסוּם רַחֲמָנָא לִיצְלוֹן. (רל"י) רֵאָה עוֹד לְעֵיל חֵלֶק א' סִימָן קע"ח וְבַהֲעֵרָה שֵׁם.

יג. וְעֵיין בְּעֵינֵין זֶה לִיקוּטֵי קֵמָא סִימָנִים כ"ב נ' ס"ז; 'לִיקוּטֵי הַלְכוֹת' מְזוּזָה ג' אוֹת ב', וְשֵׁם
הַלְכוֹת הָעוֹשָׂה שְׁלִיחַ לְגַבּוֹת חוּבּוֹ ג' אוֹת ל'.

יד. הִיָּה זֶה בַּעַת שֶׁהִיָּה פֶּעַם רַבִּי אַבְרָהָם ב"ר נַחְמָן בְּטַעֲפִלִּיק, וְדִיבֵר בְּבֵית רַבִּי אֶלְטֵעֵר
טַעֲפִלִּיקֵעֵר בְּסַעוּדָה שְׁלִישִׁית בְּהַתְּלַהּבוֹת עִצּוּמָה, וּבַתּוֹךְ כֵךְ הַחֵל לְהַתְּלַהֵט ('עַר הָאֵט זִיךְ
צוֹפִיִּיעֵרְט זִיךְ'), וְסִיפֵר הַמַּעֲשֵׂה הַנֶּ"ל מִמוֹהֲרֵנ"ת, וְאִמֵּר אִז כֵּנ"ל (בְּהַתְּכוּוֹנוֹ עַל עַצְמוֹ): "אִוִּיב
סַע כְּאַפֵּט זִיךְ אַרִּיין אַ פֶּרְסוּם מִיט אַ גְּעִשְׂעֶפֶט - אִיז דָּאָס אַ פֶּלֶב חֲצוּף!" - "אִם נִשְׁתַּרְבֵּב
אִיזְהוּ 'פֶּרְסוּם' וְעֵסֶק' - הִרִי שֶׁזֶהוּ כֶּלֶב חֲצוּף!", וְהַמְשִׁיךְ רַבִּי אַבְרָהָם לְצַעֲקוֹ אִז מִנְהַמַּת
לִיבּוֹ: "רַבִּי נְתָן הָאֵט גְּעִשְׂרִיגֵן 'פֶּלֶב אַרוּיס! פֶּלֶב אַרוּיס!" - "מוֹהֲרֵנ"ת צַעֲק: כֶּלֶב הַחֲצוּצָה!
כֶּלֶב הַחֲצוּצָה!"; [וְכֵן כּוֹנֵת מוֹהֲרֵנ"ת הִיתָה לְהַבְּהִיר הֵיטֵב לְעַצְמוֹ: מִי הֵם אֵלוֹ הַכֶּלְבִּין
דְּחֲצִיפִין? הַנֶּאֱמָרִים בְּזִמְרֵינֵינוּ? אֵלָּא הַכּוֹוֹנָה לְעֵינֵינוּ זֶה, שֶׁאִם נִשְׁתַּרְבֵּב 'פֶּרְסוּם' אוֹ 'עֵסֶק' -
הִרִי זֶה כֶּלֶב! כֶּלֶב חֲצוּף! - "וְעוֹר זְעַנְעוֹן דִּי 'פֶּלֶבִין דְּחֲצִיפִין? נָאָר אִז סַע כְּאַפֵּט זִיךְ אַרִּיין אַ
'פֶּרְסוּם', אַ 'גְּעִשְׂעֶפֶט' - אִיז דָּאָס אַ פֶּלֶב! אַ פֶּלֶב חֲצוּף!", כִּי כְּשֶׁמְחַשֵּׁב הָאָדָם אֵת עַצְמוֹ
לְמִשְׁהוֹ אִזִּי הוּא בְּסִכָּנָה גְּדוּלָה - "אַז מְעַן מִיִּינֵט אִז מְעַן אִיז עֶפְעֵס, אִיז אַ גְּעוּוֹאֲלִדִיגֵעַ
סִפְּנָה"]. (רל"י).

שכ

אמר פעם אחת [מוהרנ"ת] בזה הלשון: "הלמוד של דיני התורה נתן לנו השם יתברך על ידי משה רבנו עליו השלום, והלמוד של קיום התורה נתן לנו השם יתברך על ידי אדוננו מורנו ורבנו זצ"ל; ועל זה מרמז הפסוק (ישעיה יב ג) "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", ומתרגם יונתן: "ותקבלון אולפן חדת בחדנה מבחירי דצדיקיא"^ט:

[כוכבי אור, אנשי מוהר"ן (ב) אות ה]

מאמר מוהרנ"ת ז"ל "די תורה האבן מיר מקבל געווען דורך משה רבנו, קיום התורה דורכ'ן רבי'ן" - (הלמוד של דיני התורה נתן לנו השם יתברך על ידי משה רבנו עליו השלום, והלמוד של קיום התורה נתן לנו השם יתברך על ידי אדוננו מורנו ורבנו זצ"ל)^ט - נאמר בחדג השבועות המכנה 'שבועות הגדול':

טו. וראה 'ליקוטי הלכות' ראש חודש ה' אות ז', ועיין שם בהלכות נדרים ושבועות ד' אות ל' מה שביאר בזה את סוד עניין שמחת בית השואבה; וראה גם 'שיחות וסיפורים' סימן י"ח.

טז. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מרבינו מעת היותו בזאסלאב: "אהובי אחי ורעי, חיזקו ואימצו ביראת ה' כל אחד ואחד לפי כוחו ובחינתו, ולא יהיה לריק יגיעי, ושימרו תורת משה עבד ה' כאשר לימדתי אתכם וכו', אהובי אחי ורעי, נא ונא, שיהיו דברי אלה אשר התחננתי קרובים אליכם יומם ולילה."

יז. "מה הכוונה בכך שאת קיום התורה קיבלנו על ידי רבינו? זמן קריאת שמע זהו קיום התורה! זמן תפילה זהו קיום התורה! שנשמור על זמן קריאת שמע הראשון ועל זמן תפילה הראשון כמו שהיה לפני מאות שנים, ושימשיך דבר זה לדורי דורות - זהו רק על ידי רבינו! זאת קיבלנו על ידי רבינו! יש לנו רבי מלפני מאה ושבועים שנה, על כן אנו צריכים ללכת בדרך הישנה, לא להסתכל על כאלה מהחסידיים של עכשיו המאחרים זמן קריאת שמע וזמן תפילה ועוד כיוצא, כי יש לנו רבי שמלמד אותנו כך, שהדרך של ה'שולחן ערוך' לא השתנתה בכהוא זה, אף אות אחת בתורה לא השתנתה. רבינו מלמד אותנו שלאף אחד אין

שכא

אחרי 'שבועות הגדול' דבר מוהרנ"ת ז"ל עם אנשי שלומנו שיחה נפלאה בעת שנפרדו ונסעו מאתו, ובין הדברים אמר להם בהתעוררות עצומה: "ברוך ה' מיר האבן דאף מקבל געווען די תורה; אפער באהיט זיך אז מען זאל נייט מאכן קיין עגל!" - "ברוך ה' הרי קבלנו את התורה; אבל השמרו בנפשכם לבלי לעשות 'עגל' חס ושלום!" - פי אחרי מתי תורה נכשלו בעוון העגל, ועל כן נצרכים לשמירה מזה":

שום כוח לזוז זיז כלשהו מתורתנו הקדושה, ורבינו מעמיד דבר זה ליסוד גדול, שהוא יסוד תורתנו; וזהו 'קיום התורה!' - "וואס הייסט 'קיום תורה' דורכ'ן רבי'ן? זמן קריאת שמע איז קיום תורה! זמן תפלה איז קיום תורה! אז ס'זאל זיין דער ערשטער זמן קריאת שמע און דער ערשטער זמן תפלה, אזוי ווי סע איז געווען צוריק מיט הונדערטער יארן, זאל דאס גיין אויף דורי דורות - דאס איז נאר דורכ'ן רבי'ן! דאס האבן מיר מקבל געווען דורכ'ן רבי'ן! מיר האבן א רבי'ן צוריק מיט הונדערט זיבעציג יאר, דארפן מיר גיין אויפן פריערדיגן וועג, נישט קוקן אויף איצטער, מיר האבן א רבי'ן וואס לערנט אונז אזוי, אז דער וועג פון שלחן ערוף האט זיך נישט געביטן 'כי הוא זה', אן אות אין די תורה האט זיך נישט געביטן. און דער רבי לערנט אונז אז קיינער האט נישט קיין פוח א ריר געבן אן אות אין די תורה, דער רבי שטעלט דאס פאר א יסוד גדול, א יסוד פון די תורה; און דאס איז 'קיום התורה!'. גם יש בדיבור הנ"ל פירוש נוסף, שאת התורה קיבלנו בוודאי על ידי משה רבינו עליו השלום, אך קיומה הוא על ידי עניין התפילה שעל התורה, שעל ידי זה זוכין לקיימה ולעשותה כראוי (עיין 'ליקוטי הלכות' ראש חודש ה באריכות), וזאת קיבלנו על ידי רבינו הקדוש, שהוא אשר נתן לנו עצות קדושות ולימדנו את הדרך הקדושה של 'לעשות מתורה תפילה' כמבואר בליקוטי תנינא סימן כ"ה, והיינו לימוד תורת משה רבינו וקיומה על ידי התפילה שעליה! - "נאף א זאך: 'קיום התורה' מיינט מען תפלה, דער רבי האט אונז געהייסן מאכן פון תורה תפלה, און דורך תפלה איז מען מקיים די תורה; דאס אלץ האבן מיר מקבל געווען דורכ'ן רבי'ן!". (רל"י).

יח. והתורה הקדושה מעידה שבעת קבלת התורה נתקיים "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש", ו"פנים בפנים דיבר ה' עימכם", שהיתה אז התגלות אלוקות כזו והתלהבות נוראה אצל כל אחד ואחד, ואם כן איך יתכן שאחר שעמדו בכזו מדריגה יכשלו חס ושלום בחטא חמור כזה כמעשה העגל? אלא כי ה'בעל דבר' ידע שזה עתה היו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה רחמנא ליצלן, ומוכרח הדבר שמדריגה זו של קבלת התורה עדיין אינה שלהם מכוח עצמם, שהרי לא יתכן לעמוד במהירות כזו במדריגה של קבלת

שׁב

מוהרנ"ת לא רצה בשום אופן להקרא בשם 'רבי' (וכנודע מדברי רבנו ששפח את מוהרנ"ת על גדל מדת הענוה שנמצאה בו), אך היראים והשלימים ממקרי רבנו ז"ל לא הביטו כלל על ענותנותו ושפלותו בעיני עצמו, שאינו חפץ להקרא בשם 'רבי', וקרבו עצמם אליו למען יעורר את לבכם לעבודת ה'.

והנה ברב תבערת לכו לעבודת הבורא יתברך הנה מוהרנ"ת רגיל לדבר הרבה מאד עם מקריו ביראת ה', דברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב השומעים, עד שעל חג השבועות הנ"ל נתקבצו כאמור אצל מוהרנ"ת אנשים רבים, לערך שמונים איש, חוץ ממה שנתקבצו אליו מאנשי העיר וכנ"ל.

וכשנשמע זה הדבר להרב החולק נתקנא מאד, כי ידע היטב אשר כל הנוסעים אל מוהרנ"ת אין פונתם בשביל כבוד או פרנסה או בשביל שאר פונות גשמיות, כמו שהיו למקריו שלו, רק פונת כל הנוסעים אל מוהרנ"ת היא אך לשמע את דבר ה' ולהתקרב לעבודתו יתברך.

וכששאלו את הרב החולק "מה תרעמת יש לכם על חסידי ברסלב? הרי אינם אלא מתי מעט, בעוד שלכם יש מאות מאות חסידים?!" - ענה ואמר: "נכון הדבר, אבל אצלו (הינו אצל מוהרנ"ת) היו שמונים חסידים יראים ושלימים ועובדי ה' גדולים, בעוד שאצלי היו חמש מאות אנשים פשוטים, בעלי אכסניות ובעלי בתי מרזח!" - "קרעטשמארער'ס און ארענדארעס!"

התורה, רק שנתנו להם אש זו במתנה מן השמים, ועל כן התגבר להכשילם רחמנא ליצלן. וגם לנו יש ללמוד מדבר זה שה' בעל דבר' לא שוקט על שמריו, ואחרי שרואה באחד שמתחזק ומקבל כוחות חדשים בעבודת ה' - מתחכם ומנסה דווקא אז להפיל את האדם ברשתו רחמנא ליצלן. (רל"י).